Trængsel

(Kronikken herunder blev udgivet i Jysk Fynske Medier, Erhverv+ den 1. februar 2024)

”Danmark er et lidet land”.

Således skrev Jeppe Aakjær i 1903-04 i digtet ”Se dig ud en sommerdag” (2. vers, 1. linje). Teksten fik i 1917 melodi af Carl Nielsen.

Denne linje har fået fornyet aktualitet, for Danmark er nok af begrænset størrelse, men særdeles udnyttet. Fra Danmarks Statistik (2023) kan vi få oplyst, at landbrugsjord udgør 59 % af Danmarks samlede landareal på 43.090 km^2. Skov fylder 13,1 %, bygninger, veje mv. 13,1 %, hede, enge og anden natur 9,2 % og søer og vandløb 2,8 %. I 2021 lå andelen af landbrugsjord på 40,8 % som EU-gennemsnit, jf. The World Bank.

Oveni denne intensive udnyttelse skal der nu skabes plads til den grønne omstilling. Det er senest kommet til udtryk med den politiske *Klimaaftale om mere grøn energi fra sol og vind på land* fra december 2023, der vil hæve arealudnyttelsen til vedvarende energi fra de nuværende 0,5 % til ca. 1,3 % i 2030. Samme klimaaftale indeholder en passus om, at der efter en konkret vurdering kan dispenseres til at placere et VE-anlæg (VE = vedvarende energi) i et naturbeskyttet område.

Det er ikke så overraskende, som det kunne lyde. Samme tankegang lå bag EU’s nødretsforordning, der netop blev vedtaget i slipvinden af den energiforsyningsmæssige udfordring, der fulgte med udbruddet af Ukrainekrigen. Heraf fremgår det, at der er formodning om, at VE-projekter er en væsentlig samfundsinteresse, der kan gå forud for andre hensyn. Med risikoen for en forsyningskrise fik nationale myndigheder på tværs af EU således mulighed for at lempe på vurderingerne af påvirkningen på miljø og biodiversitet for at fremme hastigheden i udbygningen af VE-anlæg.

Planmyndigheden

Kommunerne er den primære planmyndighed, men erhvervsministeren har som myndighed dog mulighed for at gribe ind. Kommunernes beføjelser i planlægningen reguleres af planloven, hvis formålsbestemmelse i § 1, stk. 1, fordrer, at ”loven skal sikre en *sammenhængende planlægning*, der *forener de samfundsmæssige interesser* i arealanvendelsen, medvirker til at *værne om landets natur og miljø* og skaber *gode rammer for vækst og udvikling* i hele landet, så *samfundsudviklingen kan ske på et bæredygtigt grundlag* med respekt for menneskets livsvilkår, bevarelse af dyre- og planteliv og øget økonomisk velstand.”

Det er meget at skulle på én gang. Men det er også udtryk for, at land er en begrænset ressource, som både stat og andre interessenter har mange planer for. Tilbage i 2017 estimererede Teknologirådet, at der allerede var fastlagt planer for 140 % af Danmarks areal, hvilket virker en kende bekymrende.

Solcelleparker

Især solcelleparker optager meget jord. Man kan undre sig over, at mange solcelleparker etableres som markanlæg i stedet for at blive etableret på bygninger mv. Som det ser ud aktuelt, er det vist

primært et økonomisk rationale, der ligger bag. Markanlæg er store anlæg, der kan være på op til flere hundrede hektar (skalafordele), ofte etableret på et simpelt stativ. Skal der bygges på et eksisterende tag, bliver solcellearealet typisk mindre, og etableringen dyrere, og der er fare for at lave et utæt tag. Dertil kommer forsikringsmæssige forhold, så som at ejendommens bruger(e) og ejer(e) ikke altid er samme (juridiske) person, samt problemer ved videresalg/genudlejning.

Solcellebekendtgørelsen
I et udkast til en ny solcelleplanbekendtgørelse, der var i høring i maj 2023, foreslås der krav om, at "kommunalbestyrelsen skal vedtage retningslinjer i kommuneplanen med principper for opstilling af lokalplanpligtige solcelleanlæg i det åbne land. De kommunale retningslinjer skal blandt andet indeholde et krav om mindst 100 meters afstand fra byzone, sommerhusområder og landsbyer afgrænset i kommuneplanen til solcelleanlæggets grænse. Dette mindstekrav kan i visse tilfælde fraviges, men *afstandskravet kan ikke generelt øges*." Der påtænkes således at lægge loft over, hvor store hensyn kommunerne kan tage til beboelsesområder ift. solcelleanlæg, ligesom der kan tolkes et pres på kommunerne for at udpege landbrugsjord til VE-anlæg.

Bekendtgørelsen forventes udstedt i begyndelsen af 2024. Efter den lange sagsbehandlingstid og de mange høringssvar er der dog ekstra usikkerhed om den endelige ordlyd.

Multifunktionalitet
Og er der så en løsning? Det er måske lidt en trossag. Men begreber som *dual use* og det mere danske *multifunktionalitet* trænger sig på. Er det muligt at prioritere samme område til flere formål, f.eks. naturbeskyttelse, reduceret udledning af drivhusgasser, energiproduktion, friluftsliv, grundvandsbeskyttelse og forskellig bebyggelse?

Problemet med multifunktionalitet opstår muligvis især, hvis én af funktionaliteterne skal være traditionelt landbrug. Landbrugsproduktionen dækker i forvejen imponerende 59 % af det danske landareal, og dette skal endda ses i lyset af, at det dyrkede areal siden 1960'erne år for år er blevet mindre. Det er bl.a. fra landbrugssektoren, at et flertal i Folketinget med aftalen om grøn omstilling af dansk landbrug fra 2021 ønsker at hente store reduktioner i drivhusgasudledningen. Men landbrugsjord har også forskellige kvaliteter. F.eks. er det særligt de kulstofholdige lavbundsjorde med en fortid som moser eller våde enge (tørvejord), der bidrager til drivhusgasudledning fra marker.

Multifunktionalitet er i forvejen kendt især fra byområder, hvor ikke blot solceller, men også anlæg til skybrudssikring integreres i parker, og hvor hustage også kan rumme idrætsfaciliteter.

Fremtiden
Kommunerne vil som planmyndigheden på området skulle veje de mange interesser mod hinanden. Med EU's formodning om, at VE-anlæg er en væsentlig samfundsinteresse, kan man blive bekymret for om hensynene til natur og miljø bliver nedprioriteret til fordel for de store energiparker.

Tilslutning til elnettet har også været en udfordring. Ofte kan udbygningen af elnettet ikke følge med udbygningen af solcelleanlæg.

Det kan undre, at staten ikke noget før har grebet ind og i højere grad har dikteret, hvor de store VE-anlæg skal ligge. Der er trods alt tale om temmelig store anlæg med f.eks. vindmøller på op til 180 meter og solcelleparker på flere hundrede hektar. Ovennævnte *Klimaaftale om mere grøn energi fra sol og vind på land 2023* indebærer, at udbygningen nu også kan ske gennem etablering af større energiparker på land med solceller og vindmøller og med mulighed for at kombinere parkerne med såkaldte PtX-anlæg. Dermed er staten endelig kommet på banen.

Så må vi håbe, at staten også kan indtænke andre hensyn end de rent energimæssige.

Af adjunkt Lisa Hjerrild og professor Bent Ole Gram Mortensen, Juridisk Institut, SDU